

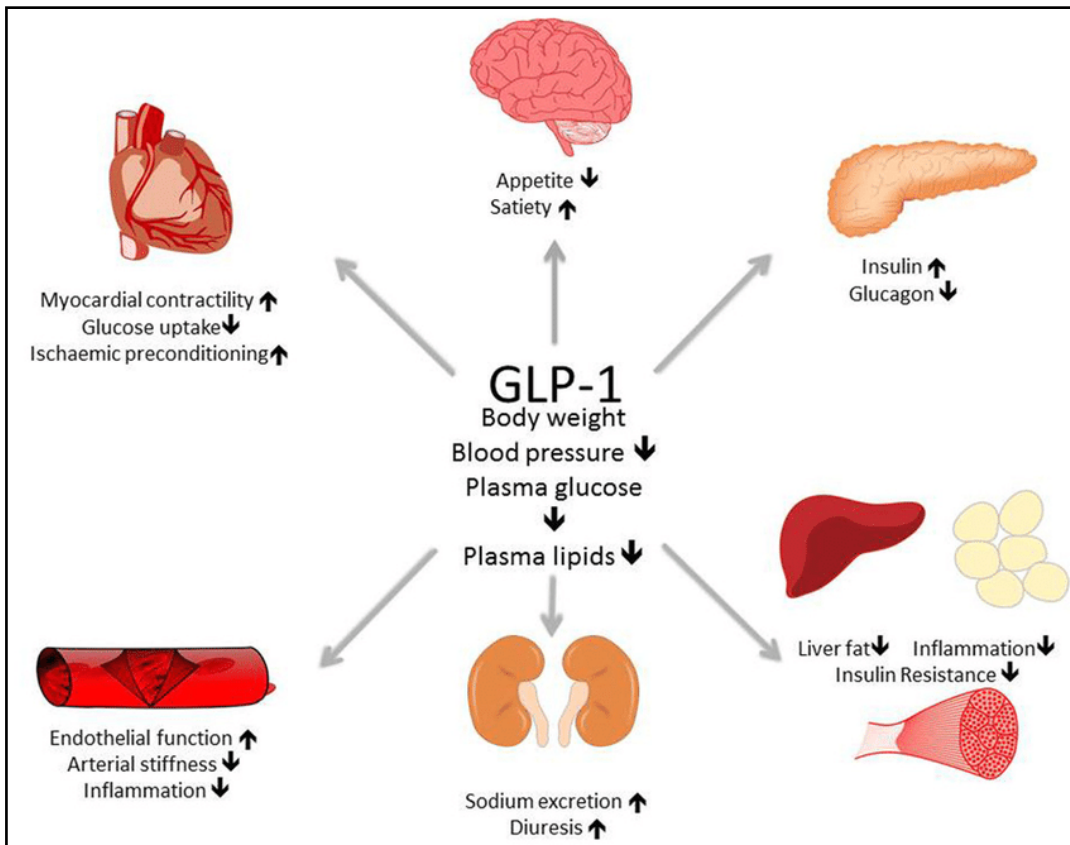
ยาลดความอ้วนจะกลายเป็นยาชู้วันรันตร์หรือไม่?

อุดม ลิขิตวรรณวุฒิ

ในการประชุมครอย 2024 ที่เมืองเดนเวอร์ รัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนมีนาคมที่ผ่านมา มีการนำเสนอ 3 รายการที่เกี่ยวกับเอชไอวีและยารักษาเบาหวาน/ยาลดความอ้วนเซมากลูไทด์ (semaglutide) ซึ่งเป็นยาที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากว่ามีประโยชน์ต่อผู้ที่มีเอชไอวีและผู้ที่ไม่เอชไอวีหลายอย่าง และเนื่องจากยานี้เป็นที่ต้องการของคนกลุ่มต่างๆ เป็นอย่างมากทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงยาเพราะว่าปริมาณยาที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

การนำเสนอเกี่ยวกับเซมากลูไทด์ในการประชุมครอยแสดงว่ายาเซมากลูไทด์ที่ได้รับอนุมัติในสหรัฐอเมริกาให้เป็นยาอันดับแรกสำหรับรักษาเบาหวานเป็นยาที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่มีเอชไอวีด้วยเพราะช่วยทั้งลดน้ำหนัก ลดอาการอักเสบต่างๆ และลดไขมันในตับได้เป็นอย่างมาก โดยที่มีผลกระทบต่อกล้ามเนื้อเพียงเล็กน้อย ประโยชน์ต่างๆ เหล่านี้ทำให้ยาเซมากลูไทด์เป็นที่ต้องการมากทำให้ยาถูกจัดให้เป็นยาอันดับต้นของการผลิตยาสามัญ (generic drug) ของแหล่งรวมสิทธิบัตรยา (Medicine Patent Pool - MPP)¹

ภายหลังจากการประชุมครอย 2024 ในสื่อต่างๆ มีข่าวเกี่ยวกับประโยชน์ของเซมากลูไทด์ต่อโรคต่างๆ มากมายรวมถึงเช่นโรคเกี่ยวกับหัวใจและหลอดเลือด โรคตับและไต สมอลงเสื่อม (Alzheimer's) ภาวะหยุดหายใจขณะหลับ (sleep apnea) และลดอาการปวดเนื่องจากข้อเข่าเสื่อม (knee osteoarthritis) ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานของเซมากลูไทด์มีผลต่ออวัยวะหลายระบบดังภาพประกอบด้านล่าง

เซมากลูไทด์ (semaglutide) เป็นยารักษาเบาหวานกลุ่ม glucagon-like peptide-1 (GLP-1) receptor agonists ที่ลดน้ำตาลในเลือด และเป็นยาที่ออกฤทธิ์ในอวัยวะต่างๆ เช่นสมอง (ลดความอยากอาหาร ทำให้รู้สึกอิ่ม) ทำให้ตับอ่อนทำงานดีขึ้นเพิ่มอินซูลินที่เผาผลาญคาร์โบไฮเดรตและช่วยลดน้ำตาลในเลือด และลดฮอร์โมนกลูคากอนที่เพิ่มน้ำตาลในเลือด ทำให้ไขมันในตับลดลง และลดการอักเสบของตับ ลดน้ำตาลและไขมันในเลือดทำให้ไตขับโซเดียมได้ดีขึ้นและขับปัสสาวะได้ดีขึ้น ทำให้หลอดเลือดมีความยืดหยุ่นไม่แข็งกระด้างและลดหลอดเลือดอักเสบ เพิ่มการทำงานของกล้ามเนื้อของหัวใจเพื่อให้บีบเลือด (ส่งเลือด) ไปสู่อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายได้ดีขึ้น ลดการดูดซึมของกลูโคส ทำให้การปรับตัวของกล้ามเนื้อหัวใจดีขึ้น สามารถทนต่อการขาดเลือดได้ดีขึ้น เป็นต้น

ภาพจาก Pharmacia ใน ResearchGate

¹ จาก CROI 2024: HIV studies with semaglutide: significant benefits but limited access for treatment and research โดย Simon Collins เมื่อ 10 มีนาคม 2567 ใน <https://i-base.info/htb/47286>

ประโยชน์ที่มากมายของเซมาไกลูโทด์ - ที่มีชื่อทางการค้าว่าเวโกวี (Wegovy) สำหรับยาลดน้ำหนักตัว หรือโอเซมปีค (Ozempic) สำหรับรักษาโรคเบาหวานชนิดสอง ซึ่งมีขนาดโตส์ต่ำกว่าเวโกวี - ทำให้คนจำนวนหนึ่งคิดว่ายานี้จะกลายเป็นยาที่คนจะต้องใช้เป็นประจำทุกวันหรือจนกว่าแพทย์จะแนะนำให้เลิก ใช้ หรือที่เรียกว่า forever drug (ยาชั่วนิรันดร์)

การวิจัยหลายโครงการแสดงว่าสำหรับบางคนแล้วการที่ต้องใช้ยาทุกวัน ไม่ว่าจะเป็ยาลดน้ำหนักตัวหรือยาลดระดับน้ำตาลในเลือด หรือยาลดอาการหิวดiab เป็นเรื่องยากมาก บางคนเลิกใช้หลังจากที่ใช้ไปแล้วระยะหนึ่ง หรือสำหรับบางคนนั้นอาจจะไม่ได้เริ่มใช้เลย แต่สำหรับเวโกวีนั้นเป็นยาที่ได้ผลดีทำให้คนสามารถลดน้ำหนักตัวได้อย่างต่อเนื่อง แพทย์ผู้เชี่ยวชาญสังเกตได้ว่าคนไข้ใช้ยาอย่างขี้ดมั่นอาทิตย์แล้วอาทิตย์เล่า

สำหรับผู้ใช้ยาเวโกวีบางคนนั้นนอกจากจะช่วยลดน้ำหนักตัวแล้ว เวโกวียังมีผลดีต่อโรคอื่นด้วยเพราะน้ำหนักตัวที่มากเกินไปเพิ่มความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด และเบาหวาน ดังนั้นผู้ใช้เวโกวีจำนวนหนึ่งยังคงใช้ยาต่อไปอีกทั้งๆที่สามารถลดและควบน้ำหนักตัวได้แล้ว เช่น คิมเบอร์ลี เดลโรสโซ (Kimberly DelRosso) ที่เล่าว่าเธอฉีดเวโกวีทุกอาทิตย์อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผิดกับยาลดความดันที่เธอมักจะลืมกินเมื่อเธอมีน้ำหนักตัวมาก และเนื่องจากในปัจจุบันเธอลดน้ำหนักตัวได้ด้วยยาเวโกวีแล้ว เธอไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกินยาลดความดันต่อไป เธอเห็นว่าเธอไม่ต้องการที่จะเลิกใช้เวโกวีเลย แพทย์ที่เกี่ยวข้องกล่าวว่าคนไข้คนอื่นๆก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับ พวกเขาไม่ต้องการเลิกใช้เวโกวี และพวกเขารู้สึกดีใจมากที่สามารถเลิกใช้ยาอื่นๆได้ด้วย²

ในการประชุมเกี่ยวกับโรคไตที่เมืองสต็อกโฮล์ม (Stockholm) สวีเดนเมื่อปลายเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมามีการนำเสนอผลการวิจัยที่รวมผู้เข้าร่วมการวิจัยจำนวนกว่า 3,500 คนที่แสดงว่าเวโกวีสามารถลดความเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญของไตวายและการเสี่ยงชีวิตสำหรับผู้ที่เป็นเบาหวานชนิด 2 หรือผู้ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง และนักวิจัยที่เกี่ยวข้องคาดว่าเวโกวีจะเป็นประโยชน์ต่อคนทั่วไปที่ป่วยด้วยโรคไตเรื้อรัง และจากผลสำเร็จดังกล่าวทำให้คณะกรรมการเกี่ยวกับข้อมูลและความปลอดภัยแนะนำให้หยุดการวิจัยก่อนกำหนดเพราะผลประโยชน์ที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามนักวิจัยยังต้องศึกษาต่อไปเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกที่เวโกวีช่วยลดความเสี่ยงต่อไตวาย และนอกจากผลดีต่อไตและผู้ป่วยเบาหวานแล้วยังมีการวิจัยอื่นที่กำลังศึกษาผลของเวโกวีต่อโรคอื่นๆด้วย³

ผู้

ใช้ยาเวโกวีบางคนต้องเลิกใช้ยานี้เพราะผลข้างเคียงของยา แต่บางคนเลิกใช้เพราะประกันสุขภาพไม่จ่ายค่ายา หรือเพราะไม่สามารถหาหาได้เนื่องจากยาดังกล่าวหายาก แพทย์คนหนึ่งซึ่งจ่ายยาเวโกวีให้แก่คนไข้ประมาณ 1,000 คนบอกกับผู้สื่อข่าวของ The New York Time ว่าคนไข้ของเขาที่เลิกใช้เวโกวีไม่ได้เลิกใช้ด้วยความสมัครใจ และแพทย์คนอื่นๆที่สั่งยาเวโกวีให้แก่คนไข้ของพวกเขาที่มีประสบการณ์เช่นเดียวกัน

การวิจัยหนึ่งระบุว่า 40-50% ของผู้ป่วยที่ต้องใช้ยาเพื่อรักษาโรคเรื้อรังต่างๆ เช่น ความดันสูง และเบาหวาน ไม่ใช้ยาตามที่แพทย์แนะนำ ซึ่งการไม่ใช้ยาตามที่แพทย์แนะนำนี้ทำให้คนเสี่ยงชีวิตจากโรคที่สามารถป้องกันได้อย่างน้อยปีละ 10,000 คน⁴

แม้แตผู้ป่วยของโรคที่รุนแรง เช่น หัวใจวาย (หรือกล้ามเนื้อหัวใจตายเฉียบพลัน) ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการกินยาอย่างต่อเนื่อง ในการวิจัยหนึ่งแสดงว่าเพียงครึ่งหนึ่งของคนที่เคยเป็นหัวใจวายมาแล้วยังคงกินยาป้องกันหัวใจวายเมื่อสองปีต่อมา

บางคนอาจคิดว่าการที่คนไข้ไม่ใช้ยาตามที่แพทย์แนะนำนั้นอาจเป็นเพราะไม่เข้าใจถึงความสำคัญของการกิน/ใช้ยาอย่างถูกต้อง แต่การวิจัยโครงการหนึ่งแสดงว่าแม้แตแพทย์ที่กลายเป็นผู้ป่วยเองก็ยังหยุดกิน/ใช้ยาตามคำแนะนำ และความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับวินัยในการกิน/ใช้ยานั้นมีความสัมพันธ์กับวินัยในการกิน/ใช้ยาที่ดีขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หรือแม้แตเมื่อยานั้นจะฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายใดก็ตาม ผู้ป่วยจำนวนหนึ่งก็ยังไม่ใช้ยาตามคำแนะนำ

สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะความเชื่อที่ปลูกฝังอยู่ในหัวว่าการกินยาหมายถึงความผิดปกติ หรือเป็นเรื่องที่คอยเตือนเจ้าตัวอยู่เสมอว่าตนเองเป็นคนป่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาที่ต้องกิน/ใช้ทุกวัน บางคนคิดว่าตัวเองเป็นปกติไม่มีอะไรผิดปกติ โดยที่ไม่ตระหนักว่าการที่รู้สึกเป็นปกติอยู่นั้นเป็นเพราะการกิน/ใช้ยาทุกวัน และสำหรับคนที่คิดเช่นนี้การหยุดยาจึงทำได้ง่าย

² จาก Patients Hate 'Forever' Drugs. Is Wegovy Different? โดย Gina Kolata เมื่อ 24 มีนาคม 2567 ใน <https://www.nytimes.com/2024/03/24/health/ozempic-wegovy-forever-drugs.html>

³ จาก Ozempic keeps wowing: trial data show benefits for kidney disease โดย Rachel Fairbank เมื่อ 24 พฤษภาคม 2567 ใน <https://www.nature.com/articles/d41586-024-01564-w>

⁴ จาก The Unmet Challenge of Medication Nonadherence โดย Fred Kleinsinger เมื่อ 5 กรกฎาคม คศ. 2018 ใน <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6045499/>

แ ต่ยาลดความอ้วน เช่นเวโกวินั้นต่างจากยาอื่นๆที่คนใช้ต้องกิน/ใช้เป็นประจำ แพทย์ที่สั่งจ่ายยานี้ก็กล่าวกับผู้สื่อข่าวของ The New York Times ว่าสำหรับเวโกวินั้นคนใช้หรือผู้ใช้เป็นคนขอใช้เองซึ่งต่างจากยาอื่นเช่นสตาติน (statins) หรือยาลดความดัน ที่แพทย์ต้องแนะนำให้คนใช้ใช้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ใช้ยานี้จำนวนมากได้พยายามลดน้ำหนักตัวมาเป็นเวลานาน และ/หรือได้พยายามมาแล้วหลายครั้งโดยวิธีการต่างๆ และเมื่อหยุดใช้ยาหรือหยุดความพยายาม น้ำหนักตัวที่ลดได้แล้วก็กลับเพิ่มขึ้นมาใหม่

นอกจากนั้นแล้ว การหยุดใช้ยาลดน้ำหนักตัว/ความอ้วนเป็นเรื่องที่ปกปิดได้ยากเพราะเมื่อเลิกใช้ยาแล้วน้ำหนักตัวก็อาจจะเพิ่มขึ้นอีกเหมือนเดิม พร้อมกับการถูกตีตรา ความรู้สึกอับอาย (ว่าล้มเหลว ไม่มีวินัย ไม่มีความมุ่งมั่น) และการประนามตัวเอง (ว่าล้มเหลว) ความรู้สึกต่างๆเหล่านี้ทำให้ยาลดน้ำหนักตัวต่างจากยาอื่น

ข้อเสียของเวโกวีคือราคา⁵ และยาเวโกวี และโอเซมปีคถือเป็นยาที่ต้องใช้ไปเรื่อยๆจึงจะเห็นผลเช่นเดียวกับยาลดความดันและยาสตาติน แต่การศึกษาโดยนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเยลของสหรัฐอเมริกา โรงพยาบาลคิงส์คอลเลจ ลอนดอน (King's College Hospital in London) และองค์กรหมอไร้พรหมแดน แสดงว่ายาโอเซมปีคสามารถผลิตได้ในราคาไม่เกินกว่า 5 เหรียญ (184 บาท) ต่อเดือนซึ่งรวมทั้งส่วนที่เป็นกำไรแล้วด้วย ส่วนการศึกษาโดยมหาวิทยาลัยเวอริฟอร์ดแสดงว่ายาเวโกวีสามารถผลิตได้ในราคา 40 เหรียญ (1,471 บาท) ต่อเดือน และการสำรวจในสหรัฐอเมริกาโครงการหนึ่งระบุว่า ในความเป็นจริงแล้ว เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ใช้โอเซมปีคจ่ายค่ายาเดือนละ 50 เหรียญ (1,838 บาท) และเกือบ 75% ของผู้ที่เคยใช้โอเซมปีคบอกว่าพวกเขาจ่ายค่ายาในราคาราคานั้นเช่นกัน ซึ่งราคาที่ผู้ใช้จ่ายจริงนี้เป็นจำนวนที่ผู้มีประกันจ่ายเพิ่มจากส่วนที่บริษัทประกันจ่ายให้ และบวกกับค่าส่วนลด (ราคา) ที่บริษัทผู้ผลิต (Novo Nordisk) เสนอให้แก่ผู้ใช้ด้วย⁶ และราคายาเวโกวีและโอเซมปีคในประเทศอื่น ๆ นั้นต่ำกว่าราคาในสหรัฐอเมริกามาก เช่น โอเซมปีคราคา 155 เหรียญ (5,702 บาท) ในแคนาดา และ 59 เหรียญ (2,171 บาท) ในเยอรมัน ส่วนเวโกวินั้นราคา 140 เหรียญ (5,151 บาท) ในเยอรมัน และ 92 เหรียญ (3,385 บาท) ในอังกฤษ⁷

ในสหรัฐอเมริกานั้นเวโกวีและโอเซมปีคต้องมีใบสั่งของแพทย์กำกับเพื่อให้บริษัทประกันสุขภาพยอมรับและชดใช้ค่ายาให้แก่ผู้ใช้ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคหนึ่งทีคนจำนวนหนึ่งไม่ต้องการทำ สำหรับโอเซมปีคที่ใช้สำหรับเบาหวานนั้น การได้รับอนุมัติจากบริษัทประกันเป็นเรื่องง่ายและตรงไปตรงมา แต่การขออนุมัติใช้เวโกวีเพื่อลดน้ำหนักตัวจากบริษัทประกันนั้นเป็นเรื่องยุ่งยากมาก และโดยมากแล้วบริษัทประกันมักจะปฏิเสธไม่จ่ายไม่ว่าจะน้ำหนักเกินไปแค่ไหน (หรืออ้วนมากแค่ไหน) ก็ตาม

อุปสรรคที่สำคัญเช่นกันคือปัญหาหาซื้อยากเพราะความต้องการใช้สูง ปัญหาอีกประการคืออาการข้างเคียงของยาที่รวมถึงอาการคลื่นไส้ อาเจียน ท้องผูก มีกรด ในกระเพาะ ปวดท้อง และความรู้สึกไม่สบาย บางคนอาจรู้สึกอ่อนเพลีย เวียนหัว และปวดหัว นอกจากนี้แล้วผู้ใช้จะต้องฉีดยาเองทุกอาทิตย์

ข้อควรคำนึงอีกอย่างที่ไม่ค่อยมีการกล่าวถึงคือการลดน้ำหนักตัวและการใช้เวโกวินั้นต้องอาศัยเวลาหลายเดือน ผู้ใช้จำนวนหนึ่งหยุดใช้ยาเวโกวีก่อนที่จะเห็นผล จากการวิจัยโดยบลูชีลด์ (Blue Shield) ที่เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรเกี่ยวกับการประกันสุขภาพแสดงว่า 30% ของผู้ใช้เวโกวีหยุดใช้ยาภายในสี่อาทิตย์แรกก่อนที่จะถึงขนาดยาที่ได้ผลดีที่สุด⁸ และภายในเดือนที่ 12 เกินกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ใช้หยุดใช้ยา ผู้ใช้เวโกวีที่มีอายุระหว่าง 18-34 ปีมีแนวโน้มที่จะหยุดใช้ยาแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการลดน้ำหนักตัวกล่าวว่าเวโกวีจะไม่มีประสิทธิภาพสูงสุดจนกว่าผู้ใช้จะเข้าติดต่อกันเป็นเวลา 5 เดือน และผู้ใช้ควรตระหนักว่ายาลดน้ำหนักตัวเป็นยาที่ต้องใช้อย่างต่อเนื่องจึงจะช่วยควบน้ำหนักตัวให้ต่ำไว้ได้และในการลดความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องอธิบายให้ผู้ที่ต้องการใช้เวโกวีรู้ว่าเวโกวีเป็นยาสำหรับเป้าหมายระยะยาว และเพื่อที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดของยาผู้ใช้จะต้องใช้ยาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายเดือน⁹

⁵ ราคาของโอเซมปีคซึ่งเป็นยาสำหรับรักษาเบาหวานและเป็นโดสที่ต่ำกว่าเวโกวีเท่ากับ 968 เหรียญ (35,325 บาท) สำหรับหนึ่งเดือน และราคาของเวโกวีเท่ากับ 1,349 เหรียญ (49,320 บาท) สำหรับหนึ่งเดือน

⁶ จาก Novo Nordisk's \$1,000 diabetes drug Ozempic can be made for less than \$5 a month, study suggests โดย Annika Kim Constantino เมื่อ 27 มีนาคม 2567 ใน <https://www.cnbc.com/2024/03/27/novo-nordisk-ozempic-can-be-made-for-less-than-5-a-month-study.html>

⁷ จาก Sanders launches Senate investigation into 'outrageously high' pricing of Ozempic, Wegovy โดย Tami Luhby และ Katherine Dillinger เมื่อ 25 เมษายน 2567 ใน <https://edition.cnn.com/2024/04/24/health/senate-ozempic-wegovy-price/index.html#:~:text=Sanders>

⁸ ตารางการฉีดยาเวโกวีที่แนะนำคือ เดือนที่ 1 ฉีด 0.25 มก. อาทิตย์ละครั้ง เดือนที่ 2 ฉีด 0.5 มก. อาทิตย์ละครั้ง เดือนที่ 3 ฉีด 1 มก. อาทิตย์ละครั้ง เดือนที่ 4 ฉีด 1.7 มก. อาทิตย์ละครั้ง และเดือนที่ 5 (และเดือนต่อไป) ฉีด 2.4 มก. อาทิตย์ละครั้ง

⁹ จาก Most people quit Wegovy, Saxenda before they see weight loss benefits โดย Elizabeth Pratt เมื่อ 23 พฤษภาคม 2567 ใน <https://www.medicalnewstoday.com/articles/most-people-quit-wegovy-saxenda-before-they-see-weight-loss-benefits>